

מגמות דמוגרפיות וכלכליות באוכלוסייה החרדית בשנים 2009 עד 2019

כתיבה: תמיר אגמון, כלכלן | אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

תאריך: ד' בתשרי תשפ"א, 22 בספטמבר 2020

עריכה לשונית: מערכת דברי הכנסת

נתונים

תוכן עניינים

1.....	תמצית	1
2.....	1. האוכלוסייה החרדית	2
2.....	1.1 רקע והגדרות	1.1
3.....	1.2 השינוי בגודל האוכלוסייה	1.2
4.....	2. השינוי במספר התלמידים בכיתות א'	2
5.....	3. תעסוקה, שכר ועוני	3
9.....	4. קצבאות ילדים	4
11.....	5. תקציב הישיבות הגבוהות	5
12.....	6. תקציב המשרד לשירותי דת	6

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ אביגדור ליברמן ומוצגות בו מגמות דמוגרפיות וכלכליות באוכלוסייה החרדית בשנים 2009 עד 2019. המסמך עוסק בשינויים שחלו באוכלוסייה החרדית בתקופה זו בהשוואה לכלל האוכלוסייה במשתנים אלו: גודל האוכלוסייה; תלמידים בכיתה א'; שיעור התעסוקה, השכר ותחולת העוני של משפחות; תשלומי קצבאות ילדים. עוד מוצגים בו, לבקשת חבר הכנסת, נתונים על השינוי בתקציב הישיבות הגבוהות ובתקציב המשרד לשירותי דת ביחס לגידול בכלל התקציב, אף שתקציבים אלו אינם משמשים בהכרח רק את האוכלוסייה החרדית, והנתונים מוצגים לבקשת חבר הכנסת.

האוכלוסייה החרדית מגוונת מבחינת מוצא (אשכנזים וספרדים), קהילה (חסידים וליטאים) ועיסוק (תלמידי ישיבות ואנשים המשתתפים בשוק העבודה). עם זאת, לאוכלוסייה החרדית מאפיינים ייחודיים, כגון אזורי מגורים, סגנון חיים ומסגרות חינוכיות. יש קושי מתודולוגי לאמוד את גודל האוכלוסייה החרדית שכן נדרשת הגדרה מאפיינת ברורה של אוכלוסייה זו, ועל כן במהלך השנים התגבשו כמה הגדרות מקובלות. במסמך זה רוב הנתונים מבוססים על הגדרת הלמ"ס, ולפיה הזיהוי נעשה לפי מקום לימודים אחרון או לפי מקום המגורים. בטבלה להלן מוצגת השוואה לעניין גודל האוכלוסייה, ילדים בכיתות א', שיעור תעסוקה, שכר ממוצע, תחולת עוני של משפחות וסך תשלומי קצבאות בין כלל האוכלוסייה לבין האוכלוסייה החרדית.

נתון	אוכלוסייה	2009	2019	שינוי
אוכלוסייה (אלפים)	סך הכול	7,553	9,126	20.8%
	חרדים	750	1,126	50.1%
תלמידים בכיתות א'	סך הכול	144,361	167,203	15.8%
	חרדים	26,169	34,624	32.3%
שיעור תעסוקה נשים (ב-%)	סך הכול	65.9	74.5	8.6
	נשים חרדיות	57.3	79.3	22.0
שיעור תעסוקה גברים (ב-%)	סך גברים	75.4	82.5	7.1
	גברים חרדים	34.3	52.1	17.8
שכר ממוצע נשים (בש"ח)	סך נשים	6,819	9,679	41.9%
	נשים חרדיות	4,923	6,908	40.3%
שכר ממוצע גברים (בש"ח)	סך גברים	10,206	14,206	39.2%
	גברים חרדים	6,935	8,957	29.2%
תחולת עוני (ב-%)	כלל משפחות	20.5%	18.0%	-2.5
	משפחות חרדיות	56.9%	42.3%	-14.6
קצבאות ילדים (במיליוני ש"ח)	כלל האוכלוסייה	5,956	7,998	34.3%
	אוכלוסייה חרדית	1,293	1,663	28.6%

מהנתונים אפשר לראות כי בעשור האחרון שיעור הגידול של האוכלוסייה החרדית **גבוה** משל כלל האוכלוסייה. שיעור התעסוקה של נשים חרדיות עלה בקצב **מהיר** יותר משיעור התעסוקה של כלל הנשים, ובשנת 2019 הוא **גבוה** יותר ממנו. שיעור התעסוקה של גברים חרדים עלה בקצב **מהיר** יותר מזה של כלל הגברים, אולם עדיין **נמוך במידה משמעותית** מהנתון הכללי. השכר הממוצע של גברים חרדים עלה בקצב **איטי** מזה של כלל הגברים והפער **התרחב**. תחולת העוני של משפחות חרדיות **ירדה** באופן חד, בעיקר בגין הגידול בשיעור התעסוקה, אולם היא עדיין גבוהה לעומת כלל המשפחות. תשלומי קצבאות הילדים לכלל האוכלוסייה (כולל "חיסכון לכל ילד") עלו בכ-34.3%, לעומת

עלייה של כ-28.6% בתשלומי קצבאות ילדים למשפחות חרדיות. תקציב הישיבות הגבוהות עלה בשנים 2009–2019 בכ-27%, לעומת עלייה של כ-60.1% בתקציב לפי הכלל לחישוב מגבלת ההוצאה בתקופה זו.

1. האוכלוסייה החרדית

1.1 רקע והגדרות¹

האוכלוסייה החרדית מגוונת מבחינת מוצא (אשכנזים וספרדים), קהילה (חסידים וליטאים) ועיסוק (תלמידי ישיבות ואנשים המשתתפים בשוק העבודה), ואולם יש לה מאפיינים ייחודיים לעומת שאר האוכלוסייה, לרבות אזורי מגורים, סגנון חיים ומסגרות חינוכיות. מאחר שאין הגדרה ברורה של אוכלוסייה זו יש קושי מתודולוגי לאמוד את גודל האוכלוסייה החרדית, ובמהלך השנים התגבשו כמה הגדרות מקובלות. העניין הציבורי בנושא הוביל בשנת 2011 לבחינת כמה שיטות להגדרת חרדי בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, כמוצג להלן:²

- **דפוסי הצבעה** – לפי מקום מגורים ובהתבסס על דפוסי הצבעה למפלגות חרדיות.
- **בית ספר אחרון** – במסגרת סקר כוח אדם וסקר משקי בית של הלמ"ס נשאלת השאלה "מהו בית הספר האחרון שבו למד/לומד" הנסקר, ואחת מהאפשרויות לתשובה היא "ישיבה גדולה". משק בית מוגדר חרדי אם לפחות אחד מבני משק הבית למד בישיבה גדולה. הגדרה זו משמשת את המועצה הלאומית לכלכלה (ראו בהמשך). ההנחה היא שבחירת מוסד לימוד בישראל מהווה אינדיקטור אמין לזיהוי רמת הדתיות של אדם.
- **הגדרה עצמית** – שאלה ישירה המוצגת בפני הנדגם ובה הוא מתבקש להעיד על רמת הדתיות שלו. אחת האפשרויות לתשובה היא "חרדי". בסקר החברתי של הלמ"ס השאלה מופיעה משנת 2002 ובסקר כוח אדם – משנת 2014.
- **סוג הפיקוח על מוסד הלימוד** – שיטה זו משמשת לאומדן גודל האוכלוסייה שלומדת או למדה במוסדות בפיקוח חרדי או עצמאי, לפי נתוני משרד החינוך על הלומדים במוסדות חינוך. ההנחה היא שבחירת מוסד לימוד בישראל מהווה אינדיקטור אמין לזיהוי רמת הדתיות של אדם.

לפי הגדרת המועצה הלאומית לכלכלה אדם יוגדר חרדי אם לפחות אחד משני המקרים הבאים מתקיים:³ עבור פרט או מי מבני ביתו דווח כי סוג בית ספר האחרון היה "ישיבה/מדרשה גדולה" (בדומה לשיטה השנייה המצוינת לעיל, המשמשת את הלמ"ס); הפרט מתגורר באחד מיישובי "הגרעין" החרדיים, שהם רכסים, כפר חב"ד, ביתר עילית, כוכב יעקב, מודיעין עילית, קריית יערים, עמנואל, מיצד (אספר), מתתיהו ומשואה.

¹ להרחבה: מאיר אזנקוט, [תעסוקת החרדים: תיאור יעדי הממשלה והתפתחות הנתונים בשנים באחרונות](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דצמבר 2018.

² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [שיטות מדידה ואמידת גודלה של האוכלוסייה החרדית בישראל](#), (נייר טכני מס' 25), מרס 2011.

³ חגי לוין ורוני הכהן, [שיטות לזיהוי ואפיון כמותי של המגזר החרדי](#), המועצה הלאומית לכלכלה, 2010.

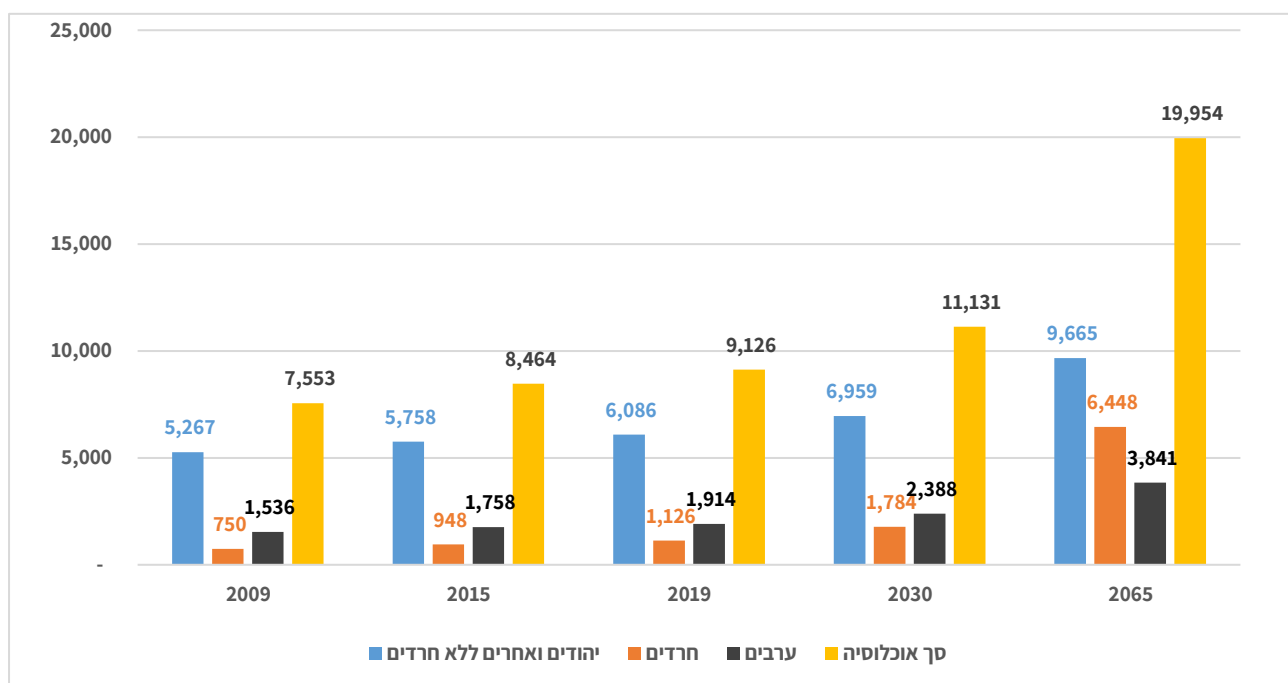
המוסד לביטוח לאומי מגדיר חרדים כתושבים שלפי מערכת הגבייה של ביטוח הבריאות היו מבוטחים בזמן כלשהו במעמד של תלמידי ישיבה (גברים) או סמינר חרדי (נשים) ושירתו שירות צבאי מקוצר, עד שנה, או לא שירתו כלל. לאחר מכן נעשה קישור לקרובי המשפחה (הורים, בנים, בנות ובני הזוג).⁴

לפיכך, יש להביא בחשבון את ההבדלים בין ההגדרות של האוכלוסייה החרדית, בפרט אם נעשה שימוש בנתונים ממקורות שונים. במסמך זה נשתמש בעיקר בהגדרות הלמ"ס.

1.2 השינוי בגודל האוכלוסייה

בתרשים 1 מוצגים אומדן השינוי בכלל האוכלוסייה לפי קבוצות בשנים נבחרות ותחזית לשנים 2030 ו-2065.

תרשים 1: אומדן השינוי בכלל האוכלוסייה לפי קבוצות בשנים נבחרות ותחזית לשנים 2030 ו-2065⁵

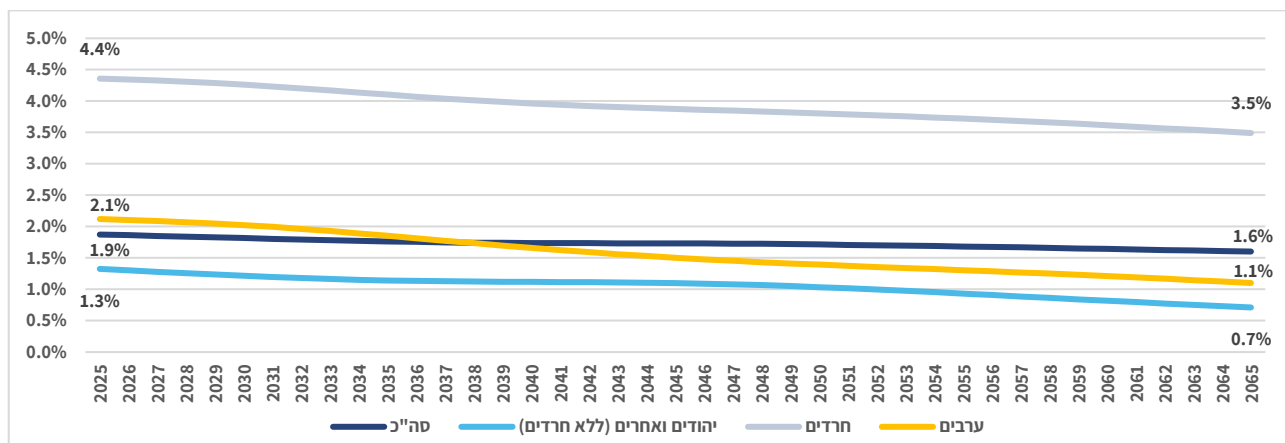
מהנתונים ניתן לראות כי בשנת 2019 האוכלוסייה החרדית נאמדה בכ- **1.126 מיליון נפש**, (**12.3%** מכלל האוכלוסייה), לעומת כ-750 אלף נפש בשנת 2009 (**9.9%**). השינוי השנתי הממוצע של האוכלוסייה החרדית בשנים 2009 עד 2019 היה כ-**4.1%**, לעומת כ-**1.5%** בקרב יהודים ואחרים ללא חרדים. הגידול המהיר יחסית באוכלוסייה החרדית הוא תוצאה של שיעור פריון גבוה וגיל צעיר של נישואים ולידה. לפי תחזית הלמ"ס, בשנת 2065 אוכלוסיית ישראל תמנה כ-**20 מיליון נפש**: כ-9.7 מיליון יהודים ואחרים ללא חרדים (**48.4%**), כ-6.4 מיליון חרדים (**32.3%**) וכ-3.8 מיליון ערבים (**19.3%**).

⁴ המכון הישראלי לדמוקרטיה ומכון ירושלים למחקרי מדיניות, [השנתון הסטטיסטי של החברה החרדית בישראל 2016](#), מאי 2016.

⁵ הלמ"ס, [תחזית אוכלוסיית ישראל עד שנת 2065](#) (בתחזית יש כמה תרחישים, בתרשים מוצגים ממצאי [התרחיש הבינוני](#)), 21 במאי 2017; המכון הישראלי לדמוקרטיה, [שנתון החברה החרדית בישראל](#), 2019.

לפי תחזית הלמ"ס תהיה התכנסות מתונה בשיעור השינוי באוכלוסייה בין הקבוצות, כמוצג בתרשים 2 להלן. עם זאת, צפוי שהיא תהיה איטית, ובשנת 2065 עדיין יהיו הבדלים בשיעורי הגידול הממוצעים של האוכלוסיות. לשינוי החזוי במשקלן של קבוצות באוכלוסייה בעשורים הקרובים צפוי שיהיו השפעות על כלכלת ישראל ועל ההוצאה הציבורית בטווח הארוך.⁶

תרשים 2: מגמות חזויות בשינוי דמוגרפי של האוכלוסייה לפי מגזרים בשנים 2025-2065⁷

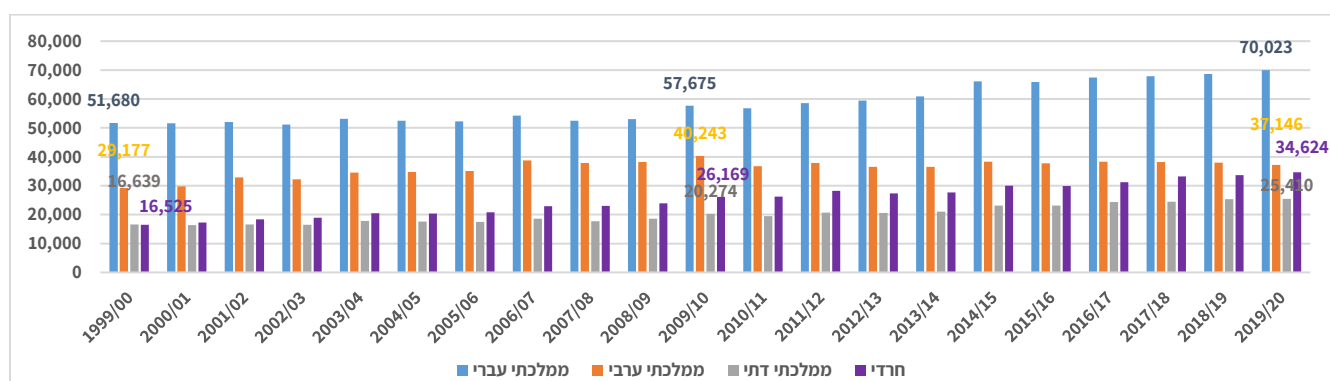

מהנתונים ניתן לראות כי לפי התחזית במהלך התקופה חלה ירידה בשיעור הגידול במגזרים השונים. עם זאת, הפער בשיעור הגידול בין האוכלוסייה החרדית לבין יתר המגזרים נותר גבוה.

2. השינוי במספר התלמידים בכיתות א'

בתרשים 3 להלן מובאים נתונים על מספר התלמידים הלומדים בכיתות א', לפי סוג הפיקוח על מוסד החינוך.

תרשים 3: מספר התלמידים הלומדים בכיתות א', לפי סוג הפיקוח, בשנים 1999/2000-2019/20⁸

⁶ להרחבה: ענת ירון, [שיעורי הפריקון הכולל בישראל לפי דת ולפי רמת דתיות והשפעתם על ההוצאה הציבורית](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פברואר 2016.

⁷ הלמ"ס, [תחזית אוכלוסיית ישראל עד שנת 2065](#) (בתחזית יש כמה תרחישים, בתרשים מוצגים ממצאי [התרחיש הבינוני](#)), 21 במאי 2017. המכון הישראלי לדמוקרטיה, [שנתון החברה החרדית בישראל](#), 2019.

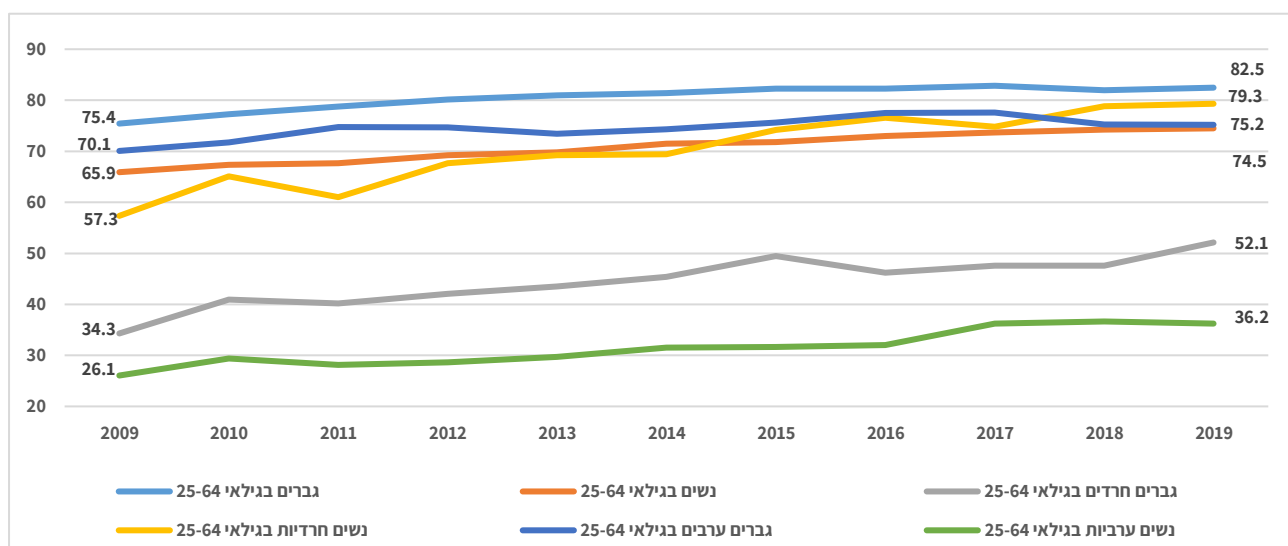
⁸ משרד החינוך, מערכת [מבט רחב](#) כניסה בתאריך: 12 באוגוסט 2020. להרחבה ראו: אסף ויניגר ואליהן זרד, [מבנה מערכת החינוך](#). [חקיקה מרכזית ונתונים כלליים](#), מרכז המחקר והמידע של הכנסת, מאי 2019.

מהנתונים אפשר לראות כי בשנת הלימודים 2019/20 יש **167,203** תלמידים בכיתות א': **41.9%** בממלכתי עברי, **22.2%** בממלכתי ערבי, **20.7%** בחרדי ו-**15.2%** בממלכתי-דתי. שיעור הגידול השנתי **הממוצע** משנת הלימודים 2009/10 עד 2019/20 היה **2.8%** בחינוך החרדי, **2.3%** בממלכתי-דתי, **2%** בממלכתי עברי, **-0.8%** בממלכתי ערבי ו-**1.5%** בכלל תלמידי כיתות א'. כתוצאה מההבדלים בשיעורי הגידול, מספר תלמידי כיתות א' בזרם החרדי עלה בשני העשורים האחרונים מ-16,525 (**14.5%**) בשנת הלימודים 1999/00 ל-34,624 (**20.7%**) בשנת הלימודים 2019/20.

3. תעסוקה, שכר ועוני

בעשור האחרון מדיניות הממשלה בשוק העבודה הייתה ממוקדת בהעלאת שיעורי התעסוקה, בדגש על אוכלוסיות שבהן שיעור התעסוקה היה נמוך יחסית. באוגוסט 2009 הקים שר הכלכלה ועדה בראשות פרופ' צבי אקשטיין לבחינת מדיניות התעסוקה בישראל, ועל בסיס המלצותיה קבעה הממשלה יעדי תעסוקה לשנת 2020 לפי קבוצות באוכלוסייה.⁹ בתרשים 4 להלן מוצג השינוי בשיעורי התעסוקה בקבוצות האוכלוסייה השונות בשנים 2009-2019.

תרשים 4: השינוי בשיעורי התעסוקה של קבוצות באוכלוסייה בעשור האחרון (סוף שנה, באחוזים)¹⁰

מהנתונים אפשר לראות כי בעשור האחרון חלה עלייה בשיעורי התעסוקה, כלהלן:

- כלל הנשים בגילאי 25-64: מ-65.9% בשנת 2009 ל-74.5% בשנת 2019.
- נשים חרדיות בגילאי 25-64: מ-57.3% בשנת 2009 ל-79.3% בשנת 2019. יעד התעסוקה שנקבע לשנת 2020 היה **63%**.
- נשים ערביות בגילאי 25-64: מ-26.1% בשנת 2009 ל-36.2% בשנת 2019. יעד התעסוקה שנקבע לשנת 2020 היה **41%**.

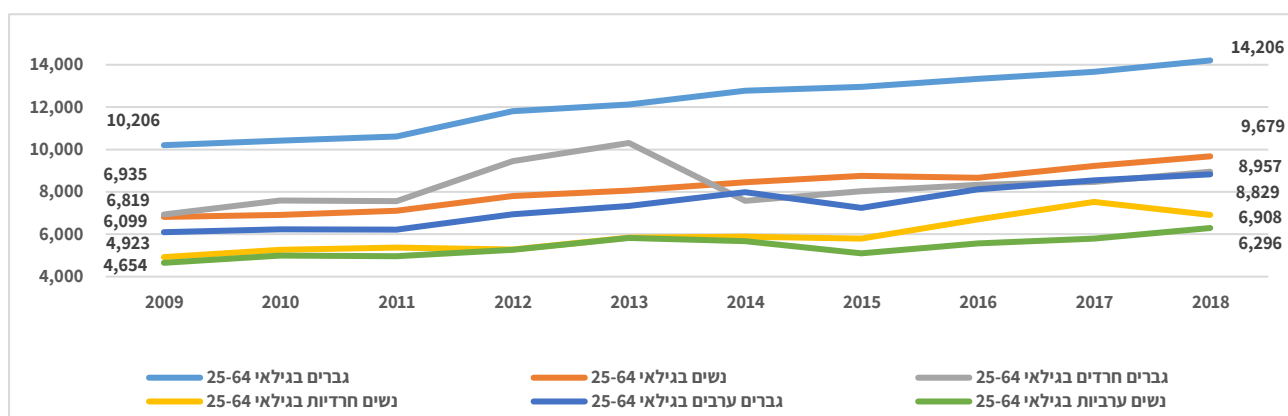
⁹ החלטה 1994 של הממשלה ה-32, [הצבת יעדי תעסוקה לשנים 2010-2020](#), 15 ביולי 2010.

¹⁰ מרק פלדמן, הל"ס, [יעדי תעסוקה – רבעון שני 2020](#), דוא"ל, 30 ביולי 2020. החרדי מוגדר לפי סוג מוסד אחרון וישובים של חרדים. עיבוד של מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

- כלל הגברים בגילאי 25-64: מ-75.4% בשנת 2009 ל-82.5% בשנת 2019.
- גברים חרדים בגילאי 25-64: מ-34.3% בשנת 2009 ל-52.1% בשנת 2019. יעד התעסוקה שנקבע לשנת 2020 היה 63%.
- גברים ערבים בגילאי 25-64: מ-70.1% בשנת 2009 ל-75.2% בשנת 2019. יעד התעסוקה שנקבע לשנת 2020 היה 78%.

בטרשים 5 מוצגים נתונים על השינויים בשכר הממוצע ברוטו לפי מגזר ומגדר.

טרשים 5: נתונים על השינויים בשכר הממוצע ברוטו לפי מגזר ומגדר¹¹

מהנתונים אפשר לראות כי בשנים 2009-2018 שכר כלל הנשים בגילאי 25-64 עלה בכ-41.9%, שכר נשים חרדיות עלה בכ-40.3% ושכר כלל הגברים עלה בכ-39.2%, שכר גברים חרדים עלה בכ-29.2%. פערי השכר גדלו בתקופה זו: בשנת 2018 שכר גברים חרדים היה **נמוך** בכ-36.9% משכר כלל הגברים, לעומת 32% בשנת 2009. בשנת 2019 שכר נשים חרדיות היה **נמוך** בכ-28.6% משכר כלל הנשים, לעומת 27.8% בשנת 2009.

הנתונים מלמדים כי **הפערים בשיעורי תעסוקה הצטמצמו** בעשור האחרון אך **הפערים ברמות השכר לא הצטמצמו ואף התרחבו**. בשנת 2019 הוקמה ועדה נוספת, בראשות פרופ' אקשטיין, לגיבוש **יעדי תעסוקה ל-2030**. הוועדה המליצה לשים דגש על **איכות העבודה והעלאת השכר** באמצעות הרחבת היקף ההכשרות המקצועיות ותמרוץ כספי של המשתתפים בהן.¹²

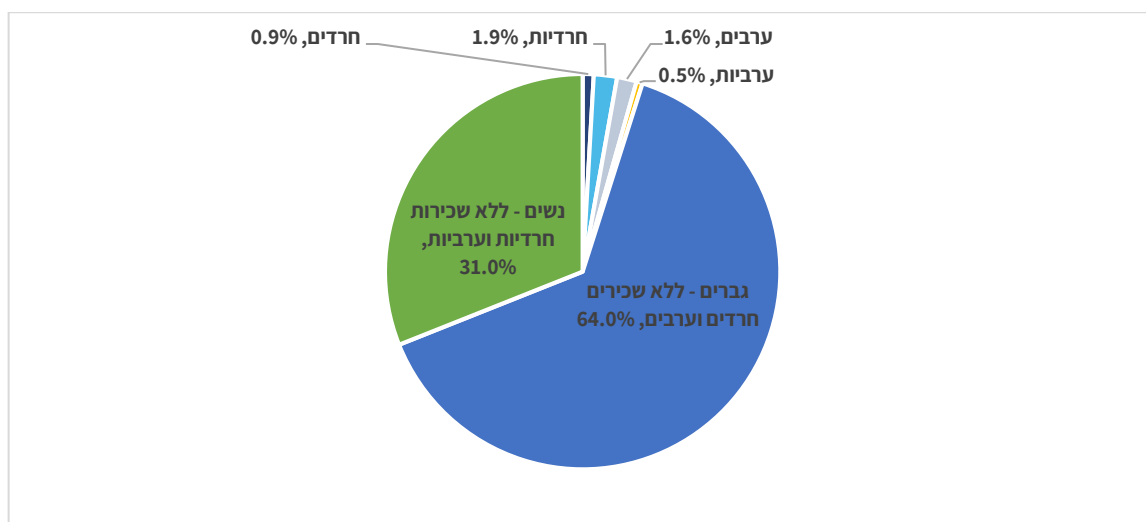
בטרשים 6 להלן מוצגת את התפלגות השכירים בהיטק בשנת 2018 לפי אוכלוסיות.

טרשים 6: התפלגות השכירים בהיטק בשנת 2018 לפי אוכלוסיות¹³

¹¹ שם.

¹² משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, ועדת תעסוקה 2020, אפריל 2019; המלצות ועדת התעסוקה 2020, מרץ 2018.

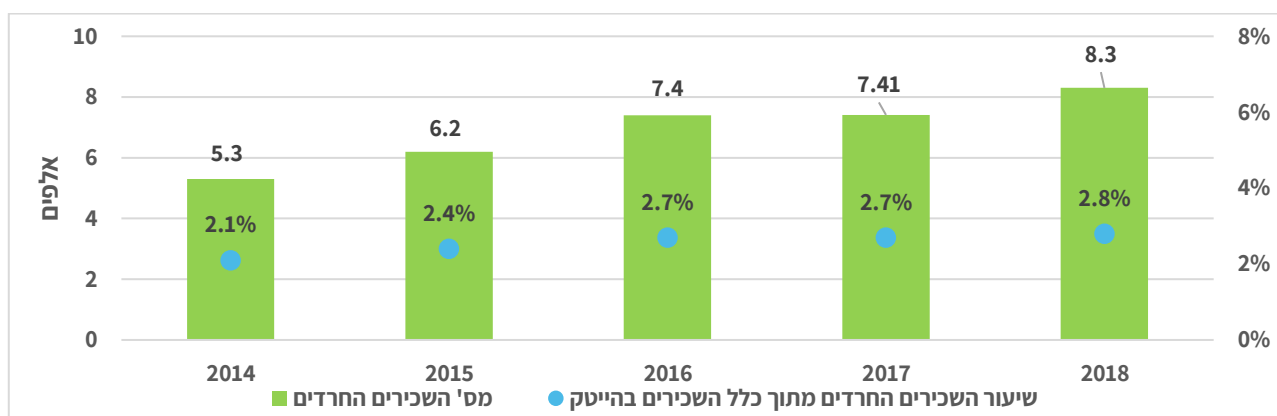
¹³ רשות החדשנות, דוח הון אנושי בתעשיית ההייטק 2019, 2020.

כפי שמוצג בתרשים, חלקם של השכירים החרדים והחרדיות בתעשיית ההייטק בשנת 2018 מצומצם יחסית – כ-0.9% שכירים חרדים וכ-1.9% שכירות חרדיות. משקל החרדים והערבים בכלל העובדים בהייטק בשנת 2018 היה כ-4.9%. יש לציין כי בהגדרה של שכירים בהייטק נכללים שכירים בכלל התפקידים, גם תפקידים לא טכנולוגיים. בקרב השכירים המועסקים בתפקידים טכנולוגיים, תת-הייצוג של חרדים (ושל ערבים) גדל. המספר הכולל של השכירים בתחום ההייטק בשנת 2018 היה כ-296.1 אלף איש.

בתרשים 7 להלן מוצגים מספר השכירים והשכירות החרדים בהייטק ומשקלם בכלל השכירים בהייטק בשנים האחרונות.

¹⁴ תרשים 7: מספר השכירים והשכירות החרדים בהייטק ומשקלם בכלל השכירים בהייטק (באלפים)

מהנתונים ניתן לראות כי בשנת 2018 עבדו בהייטק כ-8.3 אלף שכירים ושכירות חרדים, גידול של כ-56.6% לעומת 2014. עם זאת, משקל השכירים החרדים בהייטק עדיין נמוך יחסית והיה בשנת 2018 כ-2.8%, גידול של 0.7 נקודות האחוז לעומת 2014. בנתונים אלו מובאים בחשבון כלל העובדים בהייטק, ובקרב המועסקים בתפקידים הטכנולוגיים משקל החרדים נמוך יותר.

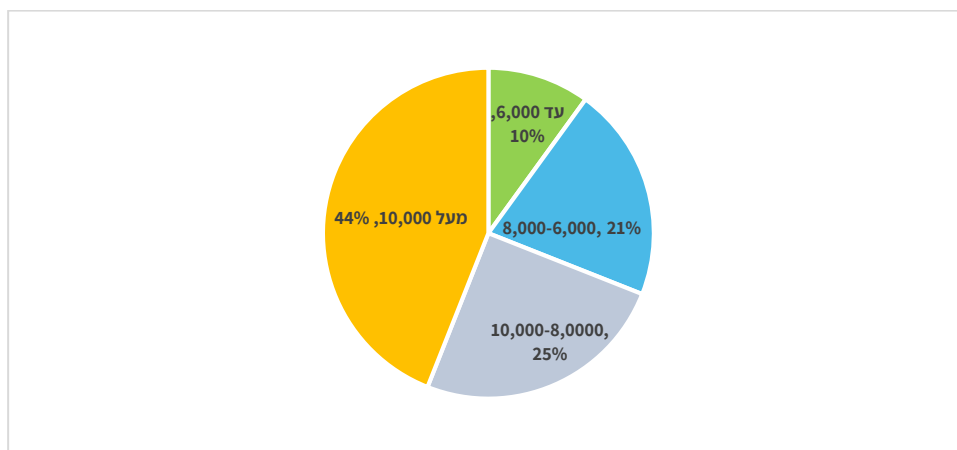
¹⁴ שם.

כך, בשנת 2014, מתוך 2.1% השכירים החרדים שעבדו בהייטק מכלל השכירים בענף כשליש (0.7%) עבדו בתפקידי פיתוח, שבהם השכר גבוה יחסית.¹⁵

לפי נתוני המכון החרדי למחקרי מדיניות, משקל הנשים החרדיות העובדות בהייטק כמעט השתווה למשקל הנשים היהודיות הלא-חרדיות העובדות בתחום זה. משקל הנשים החרדיות המועסקות במשלחי יד בתחום ההייטק גדל מ-2003 עד 2016 פי יותר מארבעה, לעומת גידול של פי 1.5 בקרב יהודיות לא חרדיות. הפער במשקל המועסקות במשלחי יד בתחום ההייטק בין נשים חרדיות ויהודיות לא-חרדיות עדיין קיים, אך הוא מצטמצם והולך.¹⁶ בתרשים 8 להלן מוצגת התפלגות רמת השכר של בוגרות סמינרים (המכשירים להייטק) בענף בשנת 2018.

תרשים 8: התפלגות רמת השכר של בוגרות סמינרים בענף ההייטק בשנת 2018

(בש"ח)¹⁷

מהנתונים ניתן לראות כי בשנת 2018 כ-44% מבוגרות הסמינרים, המתמקדים במשלחי יד בתחום ההייטק, משתכרות מעל 10 אלף ש"ח,¹⁸ כ-25% מהבוגרות משתכרות 8-10 אלף ש"ח, כ-21% משתכרות 6-8 אלף ש"ח וכ-10% משתכרות מתחת ל-6 אלף ש"ח. העלייה בשיעורי התעסוקה בעשור האחרון הובילה לירידה בתחולת העוני של משפחות, כמוצג בתרשים 9 להלן, שמוצגים בו השינויים בשנים 2009 ו-2018.

תרשים 9: תחולת העוני של משפחות לפי קבוצה באוכלוסייה (באחוזים)¹⁹

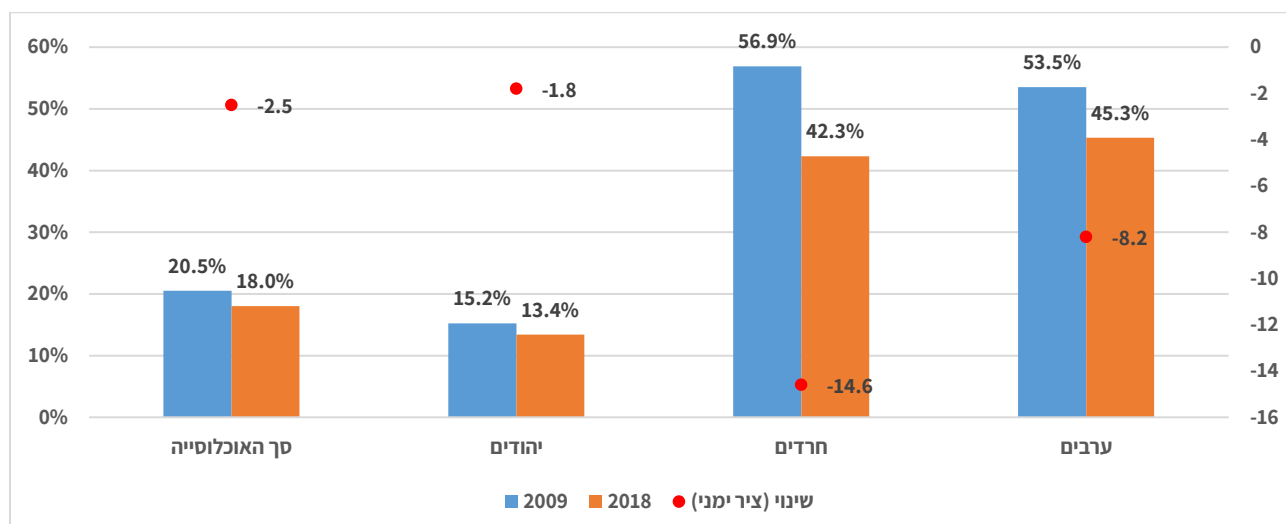
¹⁵ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד האוצר, [המקפצה להייטק](#), 2017.

¹⁶ המכון החרדי למחקרי מדיניות, [חרדים להייטק – מגמות, הזדמנויות וצעדים נדרשים](#), פברואר 2019.

¹⁷ רשות החדשנות, [דוח הון אנושי בתעשיית ההייטק 2019](#), 2020.

¹⁸ יש לציין כי שיעור זה (44%) גבוה בהשוואה למסלולי לימוד אחרים, כגון: ראיית חשבון וניהול; הנהלת חשבונות, ייעוץ מס וחשבות שכר; חינוך; מזכירות. המכון החרדי למחקרי מדיניות, [חרדים להייטק – מגמות, הזדמנויות וצעדים נדרשים](#), פברואר 2019.

¹⁹ המוסד לביטוח לאומי, [ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנתי 2018](#), דצמבר 2019, שנים שונות. חרדים נקבעים לפי הגדרה עצמית.

על פי הנתונים המוצגים בתרשים, בשנת 2018 תחולת העוני של כלל המשפחות הייתה 18%, ירידה של 2.5 נקודות האחוז לעומת 2009. תחולת העוני של משפחות חרדיות הייתה בשנת 2018 42.3%, ירידה של 14.6 נקודות האחוז לעומת 2009.

4. קצבאות ילדים

המוסד לביטוח לאומי משלם קצבאות ילדים למשפחות, וסכום הקצבה תלוי במיקום הילד במשפחה ובמועד לידת הילדים, כמפורט בטבלה 1 להלן.

טבלה 1: סכום קצבאות ילדים לפי מיקום הילד במשפחה ומועד הלידה²⁰

מועד לידה/מיקום הילד	1	2	3	4	5 והלאה
לפני 1 ביוני 2003	152	192	192	340	359
אחרי 1 ביוני 2003	152	192	192	192	152
הפרש	0	0	0	-148	-207

מהנתונים אפשר לראות כי לגבי שלושת הילדים הראשונים סכום הקצבה לילד זהה, לילד הרביעי שנולד לאחר 1 ביוני 2003 סכום הקצבה נמוך ב-148 ש"ח, ולילד החמישי והלאה שנולדו אחרי 1 ביוני 2003 סכום הקצבה נמוך ב-207 ש"ח. כך, ההבדל משפיע על משפחות עם ארבעה ילדים ומעלה. משקל הילדים שנולדו לפני 1 ביוני 2003 הולך ויורד, ולכן סכום הקצבה הממוצע לילד יורד עם השנים וימשיך לרדת עד שלא ייוותרו ילדים שנולדו לפני מועד זה.

אומדן קצבאות הילדים המשולמות למשפחות חרדיות מבוסס על מכפלה של מספר הילדים בסכום הקצבה הממוצעת על פי מיקום הילד במשפחה ומועד הלידה. בטבלה 2 להלן מוצג אומדן של משקל הילדים החרדים בכלל הילדים בגילאי 0-17 שנים, בשנים 2009 ו-2019.

²⁰ המוסד לביטוח לאומי, [סכום קצבאות ילדים](#), כניסה: 18 באוגוסט 2020.

טבלה 2: אומדן משקל הילדים החרדים בכלל הילדים בגילאי 0-17 שנים, בשנים 2009 ו-2019²¹

מועד לידה	מגזר	2009	2019
לפני 1/6/2003	כלל הילדים	1,531,866	278,213
	ילדים חרדים	230,186	36,392
	משקל	15.0%	13.1%
אחרי 1/6/2003	כלל הילדים	884,837	2,655,812
	ילדים חרדים	180,394	567,630
	משקל	20.4%	21.4%
סך-הכול	כלל הילדים	2,416,703	2,934,025
	ילדים חרדים	410,580	604,021
	משקל	17.0%	20.6%

מהאומדן אפשר לראות כי מספר הילדים החרדים עד גיל 17 היה בשנת 2019 כ-604 אלף, גידול של כ-47.1% לעומת שנת 2009. מספר הילדים שבגינם שולמו קצבאות בשנת 2019 היה כ-2.934 מיליון, גידול של כ-21.4% לעומת 2009. משקל הילדים החרדים בכלל הילדים בישראל גדל בכ-3.6 נקודות האחוז, מ-17% בשנת 2009 ל-20.6% בשנת 2019.

משנת 2017 מפעיל המוסד לביטוח לאומי את התוכנית "חיסכון לכל ילד" ולכל ילד הזכאי לקצבת ילדים עד גיל 18 מופקדים 51 ש"ח בחיסכון על שמו בקופת גמל או בבנק, לפי בחירת ההורים.²² בשנת 2019 הופקד במסגרת התוכנית סכום של כ-2.7 מיליארד ש"ח; סך קצבאות הילדים היה כ-5.3 מיליארד ש"ח, ובסך הכול הופקדו כ-8 מיליארד ש"ח.

כאמור, השינוי בקצבאות הילדים המשולמות בגין ילדים חרדים בשנים 2009-2019 נאמד באמצעות הכפלת מספר הילדים במשפחות חרדיות בקצבה השנתית הממוצעת לילד בשנים אלו ועל פי מיקום הילד ולמועד הלידה, כמוצג בתרשים 10 להלן.

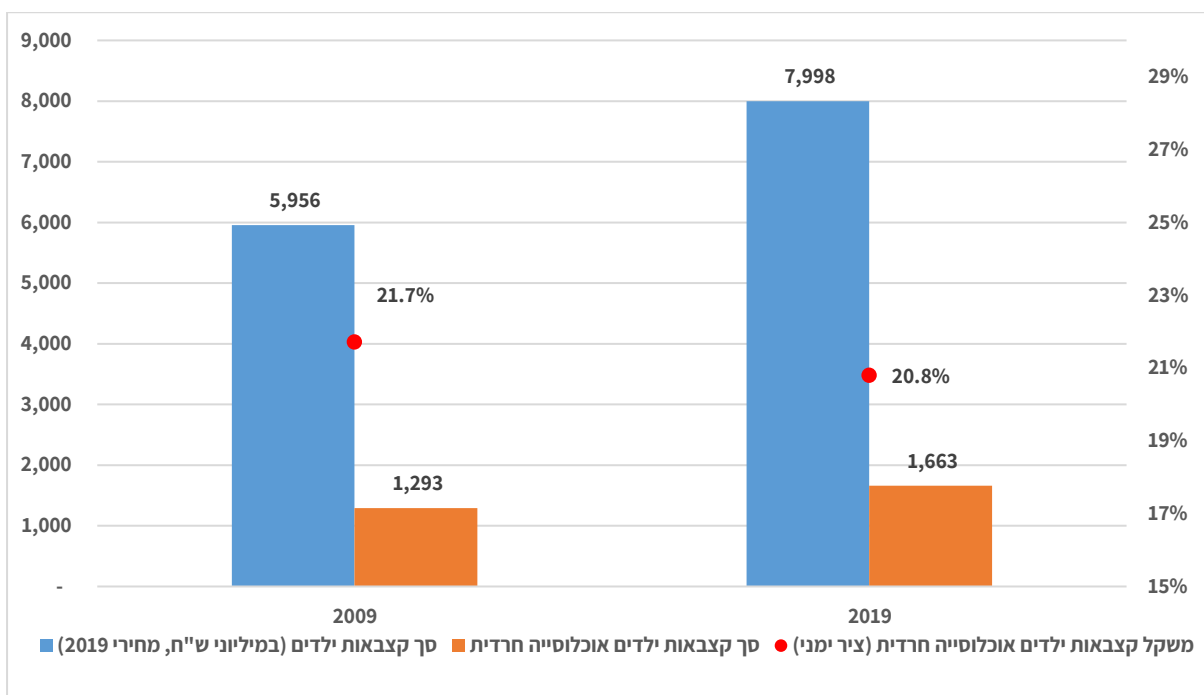
תרשים 10: אומדן שינוי בתשלום קצבאות ילדים בשנים 2009 ו-2019 (במחירי 2019, במיליוני

ש"ח)²³

²¹ מספר הילדים החרדים לפי שנתונים: סופיה פארן ואביעד קלינגר, הלמ"ס, תחזיות לאוכלוסייה חרדית לפי גיל, דוא"ל, 13 באוגוסט 2020. מספר הילדים שבגינם שולמו קצבאות בשנים 2009 ו-2019: המוסד לביטוח לאומי, [ילדים](#), לוח 6.3.1: ילדים ששולמו בגינם קצבאות, כניסה בתאריך: 15 בספטמבר 2020. לשם חישוב מספר הילדים החרדים שנולדו עד 1 ביוני 2003 ולאחר מכן, הנחנו שמספר הילדים מתפלג באופן שווה על פני כל חודשי השנה.

²² המוסד לביטוח לאומי, [תוכנית חיסכון לכל ילד](#), כניסה: 21 בספטמבר 2020.

²³ המוסד לביטוח לאומי, [ילדים](#), לוח 6.4.2: סכום הקצבה לילד (לחודש) לפי מיקומו הסידורי במשפחה, במחירים קבועים, כניסה בתאריך: 15 בספטמבר 2020. קצבת ילדים ממוצעת נאמדה לפי מספר הילדים למשפחה ממוצעת בכל מגזר, בהנחה שבממוצע הארצי יש שלושה ילדים שבגינם מקבלים במשפחה קצבת ילדים, ובמגזר החרדי שבעה ילדים בשנת 2009 ושישה ילדים בשנת 2019. משנת 2017 החלה התוכנית "חיסכון לכל ילד". בחישוב קצבאות הילדים בשנת 2019 הובאו בחשבון תשלומי המוסד לביטוח לאומי במסגרת תוכנית זו.

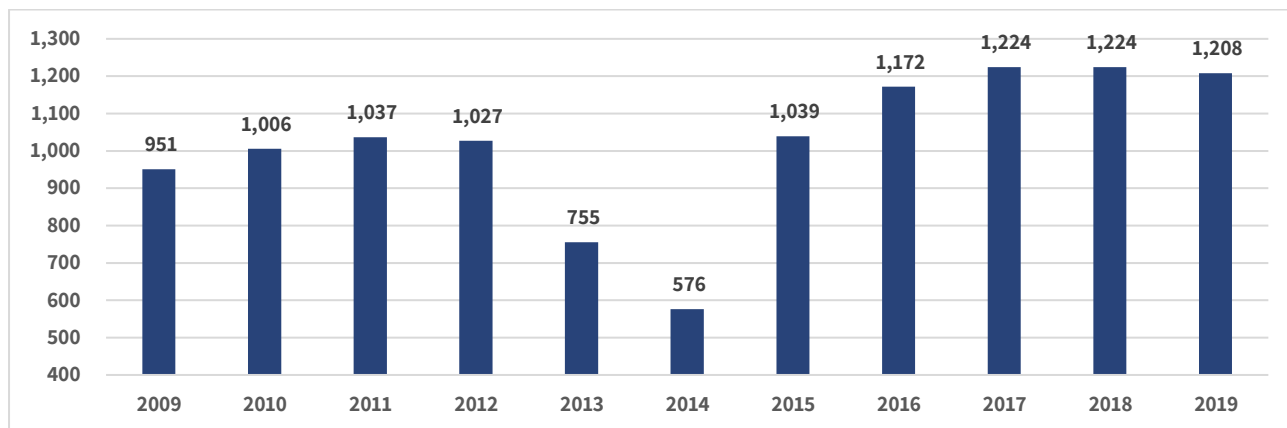
כפי שמוצג בתרשים, תשלום כלל קצבאות הילדים בשנת 2019, כולל התוכנית "חיסכון לכל ילד", נאמד בכ- **8 מיליארד ש"ח**, עלייה בשיעור ריאלי של **34.3%** לעומת 2009. תשלום כלל קצבאות הילדים ששולמו למשפחות באוכלוסייה החרדית נאמד בכ- **1.66 מיליארד ש"ח**, עלייה בשיעור ריאלי של כ- **28.6%** לעומת 2009. משקל קצבאות הילדים למשפחות באוכלוסייה החרדית בכלל הקצבאות שניתנו לאוכלוסייה ירד על פי האומדן מכ- **21.7%** בשנת 2009 לכ- **20.8%** בשנת 2019, ירידה של 0.9 נקודות האחוז. הירידה במשקל קצבאות ילדים למשפחות באוכלוסייה החרדית נבעה בעיקר מירידה במשקל של הילדים (מילד רביעי במשפחה ומעלה) שנולדו לפני 1 ביוני 2003 מכלל הילדים שבגנים שולמו קצבאות ילדים. כאמור, קצבת הילדים המשולמת בגנים גבוהה במידה ניכרת מהקצבה המשולמת לילדים במיקום זה במשפחה שנולדו לאחר 1 ביוני 2003.

5. תקציב הישיבות הגבוהות

התקציב המועבר לישיבות הגבוהות נכלל בתקנה התקציבית של אגף בכיר מוסדות תורניים במשרד החינוך, המתקצב מוסדות לימוד תורניים לתלמידים אחרי לימודי התיכון או מקביליהם בחינוך החרדי. ברשימת מוסדות החינוך התורניים נכללים סוגים רבים של מוסדות, לרבות ישיבה גבוהה, ישיבה גבוהה המעודדת לשירות צבאי, מדרשה לבנות, כולל אברכים יום שלם לפטורי/דחויי שירות, כולל אברכים בשילוב שירות אזרחי, ישיבת הסדר וישיבה לבנים יוצאי אתיופיה. נציין כי לא כל המוסדות האלה הם מוסדות שתלמידיהם משתייכים למגזר החרדי. ההערכה היא כי בשנת 2018 תקציב הישיבות והכוללים שבהם לומדים תלמידים חרדים היה כ-

86% מסך התקציב.²⁴ בתרשים 11 להלן מוצג סך התקציב שהועבר לכלל המוסדות במסגרת תקנת מוסדות לימוד תורניים בשנים 2009–2020.

תרשים 11: תקציב הישיבות הגבוהות בשנים 2009–2020 (במיליוני ש"ח)²⁵

מהנתונים אפשר לראות כי תקציב המוסדות התורניים היה בשנת 2019 כ-1.2 מיליארד ש"ח, גידול בשיעור של כ-27% לעומת שנת 2009. במסגרת ניהול התקציב ההמשכי בשנת 2020 התקבלה החלטה רוחבית של ועדת החריגים באגף החשב הכללי במשרד האוצר להעמיד את כלל תקציבי התמיכות על כ-70% מתקציב 2019. כתוצאה מכך, תקציב המוסדות התורניים בשנת 2020 הוא 843 מיליון ש"ח,²⁶ נמוך בכ-30.1% לעומת שנת 2019. יש לציין כי בשנת 2019 תקציב המדינה לחישוב מגבלת ההוצאה²⁷ היה 397.4 מיליארד ש"ח, לעומת 248.2 מיליארד ש"ח בשנת 2009, גידול בשיעור נומינלי של 60.1%.²⁸

6. תקציב המשרד לשירותי דת

המשרד לשירותי דת מופקד על תחום שירותי הדת (היהודית), ובמהלך השנים נעשו כמה שינויים מבניים בכל הקשור לכפיפות היחידות האחראיות למתן שירותי דת בתחומים השונים, וממילא על תקצובם של השירותים השונים במסגרת תקציב המדינה. למשל, בשנת 2009 תקציב המשרד לשירותי דת נכלל כתחום פעולה בתקציב משרד ראש הממשלה, לצד תחום פעולה נפרד של תקציב הרבנות הראשית. מתקציב שנת 2017 ואילך יש סעיף תקציבי ייעודי למשרד

²⁴ ההערכה מבוססת על נתונים שהעביר מוחמד חלאלה, רפרנט חינוך, אגף התקציבים, משרד האוצר, דוא"ל, 13 באוגוסט 2020. עיבודי מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

²⁵ דינה חייקה, מנהלת ענף (מוסדות תורניים), אגף בכיר (מוסדות תורניים), משרד החינוך, דוא"ל, 12 באוגוסט 2020. חלק מהמוסדות המתוקצבים מופיע ב**מבחני תמיכה במוסדות תורניים** של משרד החינוך, פרק ג': תמיכה במוסדות לימוד תורניים.

²⁶ מוחמד חלאלה, רפרנט חינוך, אגף התקציבים, משרד האוצר, שיחה, 28 באפריל 2020. נתון זה הוא לפני הגדלת התקציב ההמשכי.

²⁷ **תקציב לחישוב מגבלת ההוצאה** הוא התקציב המשמש בסיס לחישוב הגידול המותר בתקרת ההוצאה, קרי, התקציב נטו (ללא הוצאה מותנית בהכנסה), לרבות מתן אשראי ולמעט החזר חובות קרן (ללא חובות למוסד לביטוח לאומי). להרחבה ראו: אליעזר שוורץ, **מנכ"ח לביאור מושגי התקציב**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, אוקטובר 2019.

²⁸ משרד האוצר, **תקציב המדינה לשנות הכספים 2010–2009**, יוני 2009, **תקציב המדינה לשנת הכספים 2019**, פברואר 2018.

לשירותי דת (סעיף 22), ונכללים בו גם תקציב הרבנות הראשית וגם תקציב בתי הדין הרבניים, שנכלל בעבר בתקציב משרד המשפטים. כדי לבחון את השינויים בתקציב המיועד לתחומי הדת השונים בשנים 2009 ו-2019, יש לברר מהם התחומים הנבדקים בכל אחת מהשנים. בטבלה 3 להלן מוצגים תקציב המשרד לשירותי דת בשנת 2019 בחלוקה לתחומי פעולה, ותקציבי התחומים השונים בשנים 2009 ו-2019. יש לציין כי תקציב המשרד לשירותי דת אינו משמש בהכרח רק את האוכלוסייה החרדית ונתוני התקציב מוצגים לבקשת חבר הכנסת.

טבלה 3: תקציב המשרד לשירותי דת ברוטו בשנים 2009 ו-2019 (במיליוני ש"ח)²⁹

מקורי	המשרד לשירותי דת	275.7	515.9	87.1%
	הרבנות הראשית	19.5	33.4	71.4%
	בתי הדין הרבניים	129.3	200.5	55.0%
	סך הכול	424.5	749.8	76.6%
מאושר	המשרד לשירותי דת	472.8	777.6	64.5%
	הרבנות הראשית	24.5	57.7	135.4%
	בתי הדין הרבניים	150.2	281.6	87.5%
	סך הכול	647.5	1,116.9	72.5%

מהנתונים אפשר לראות כי סך התקציב המקורי (ברוטו) של התחומים הכפופים כיום למשרד לשירותי דת היה בשנת 2019 כ-749.8 מיליון ש"ח, גידול של כ-76.6% לעומת שנת 2009. התקציב המאושר בשנת 2019 היה כ-1.1 מיליארד ש"ח, גידול של 72.5% לעומת שנת 2009. כאמור, בתקופה זו סך תקציב המדינה לחישוב מגבלת ההוצאה עלה בשיעור של 60.1%.

²⁹ משרד האוצר, קובצי פיסקלי-דיגיטלי, שנים שונות.